

Дәріс № 1

**ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ӘКІМШІЛІК-АУМАҚТЫҚ
ҚҰРЫЛЫСЫ ЖӘНЕ ЖЕР
ҚОРИНЫҢ ОБЛЫСТАР МЕН
ЖЕР САНАТТАРЫ
БОЙЫНША БӨЛІНУІ**

Дәріскер: Токбергенова А.А.

ДӘРІС ЖОСПАРЫ

1. Қазақстан Республикасының жер қорының жалпы сипаттамасы
2. Әкімшілік-аумақтық құрылыс және облыстар бойынша жер қорының бөлінісі
3. Жер қорын жер санаттары бойынша бөлу
4. Жер қорының мемлекеттік басқарылуы және мониторингі

ДӘРІС МАҚСАТЫ

Қазақстан Республикасының жер қорының құрылымын, әкімшілік-аумақтық бөлінісін және жер санаттары бойынша бөліну жүйесін түсіндіру арқылы студенттердің жер ресурстарын ұтымды басқару туралы ғылыми көзқарасын қалыптастыру.

Қазақстан Республикасының 2024 жылғы жер жағдайы және оны пайдалану туралы жыл сайынғы жиынтық талдамалы есепті Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жер ресурстарын басқару комитеті Қазақстан Республикасының жер кодексіне және Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің

2014 жылғы 23 желтоқсандағы №160 бұйрығымен

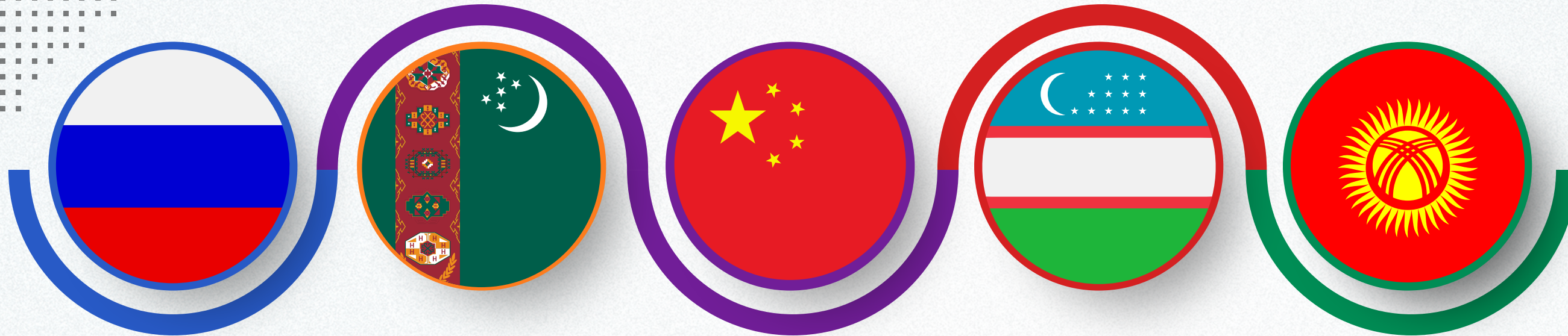
бекітілген Мемлекеттік жер кадастрын жүргізу қағидаларына, «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жер ресурстарын басқару комитеті әзірлеген жер балансы бойынша ведомстволық статистикалық байқаулардың статистикалық нысандары мен оларды толтыру жөніндегі нұсқаулықтарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті төрағасының

2020 жылғы 10 наурыздағы №25 бұйрығына сәйкес дайындады.

Қазақстан Республикасы шекаралас мемлекеттермен құрлықтағы мемлекеттік шекарасының ұзындығы

13 383 км

Ресей Федерациясымен –
7 548 км

Түрікменстан
Республикасымен –
459 км

Қытай Халық
Республикасымен – 1
783 км

Өзбекстан
Республикасымен – 2
351 км

Қырғыз
Республикасымен – 1
242 км

Аймақ – республиканың мүддесі үшін құрылған және басқарылатын бірнеше елді мекендерді қамтитын республика аумағының бөлігі.

Елді мекен – азаматтардың шаруашылық және өзге де әлеуметтік қызметі нәтижесінде қалыптасқан, халқының саны 50 адамнан кем емес, заңнамада белгіленген тәртіппен есепке алынған және тіркелген және жергілікті өкілдің басқаруындағы республиканың тығыз қоныстанған аумағының бөлігі.

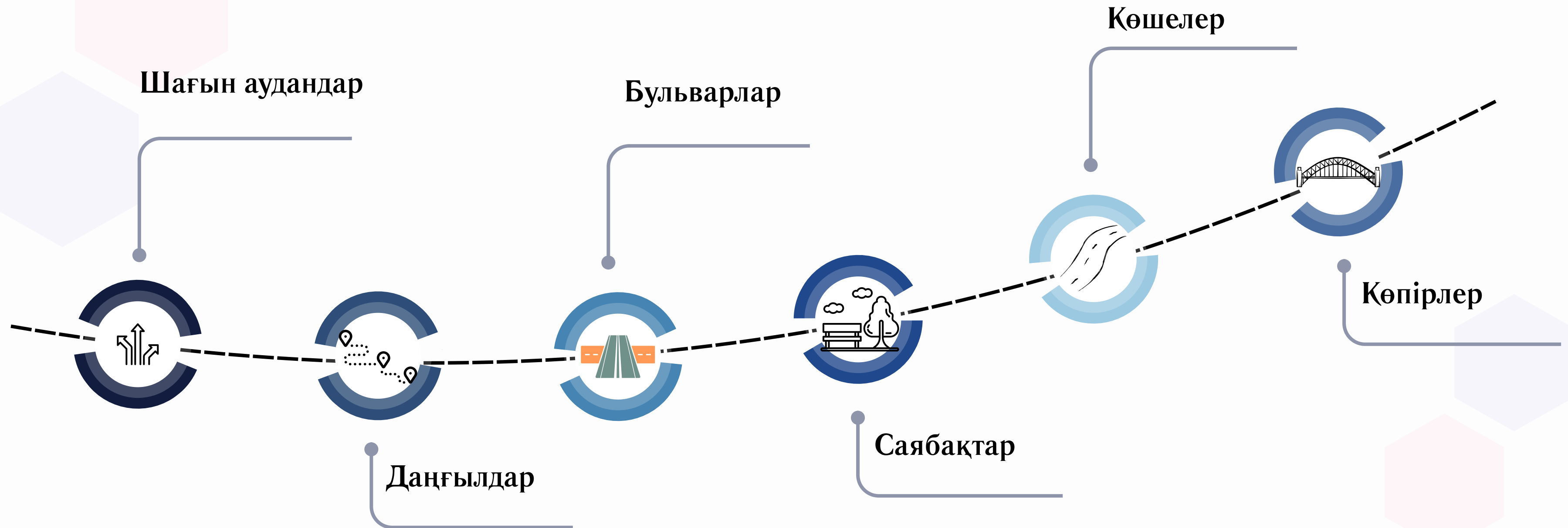

Қазақстан Республикасының аумағында орналасқан **елді мекендер** бөлінеді:

Халқының саны **400 мың** адамнан асатын облыстық маңызы бар қаладағы, республикалық маңызы бар қаладағы, астанадағы аудан қаладағы **аудан** болып табылады.

Елді мекендердің құрамдас бөліктері

2024 жылғы 1 қарашадағы облыстар бойынша жер көлемі, әкімшілік аудандар мен елді мекендер саны

Қазақстан Республикасының жер қоры нысаналы мақсатына сәйкес 7 санатқа бөлінеді:

1) ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер

2) елді мекендердің (қалалардың, кенттердің және ауылдық елді мекендердің) жерлері

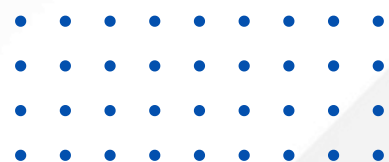
3) өнеркәсіп, көлік, байланыс жерлері, ғарыш қызметі, қорғаныс, ұлттық қауіпсіздік, ядролық қауіпсіздік аймағы мұқтажына арналған жер және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлер

4) ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері, сауықтыру, рекреациялық және тарихи-мәдени мақсаттағы жерлер

5) орман қорының жерлері

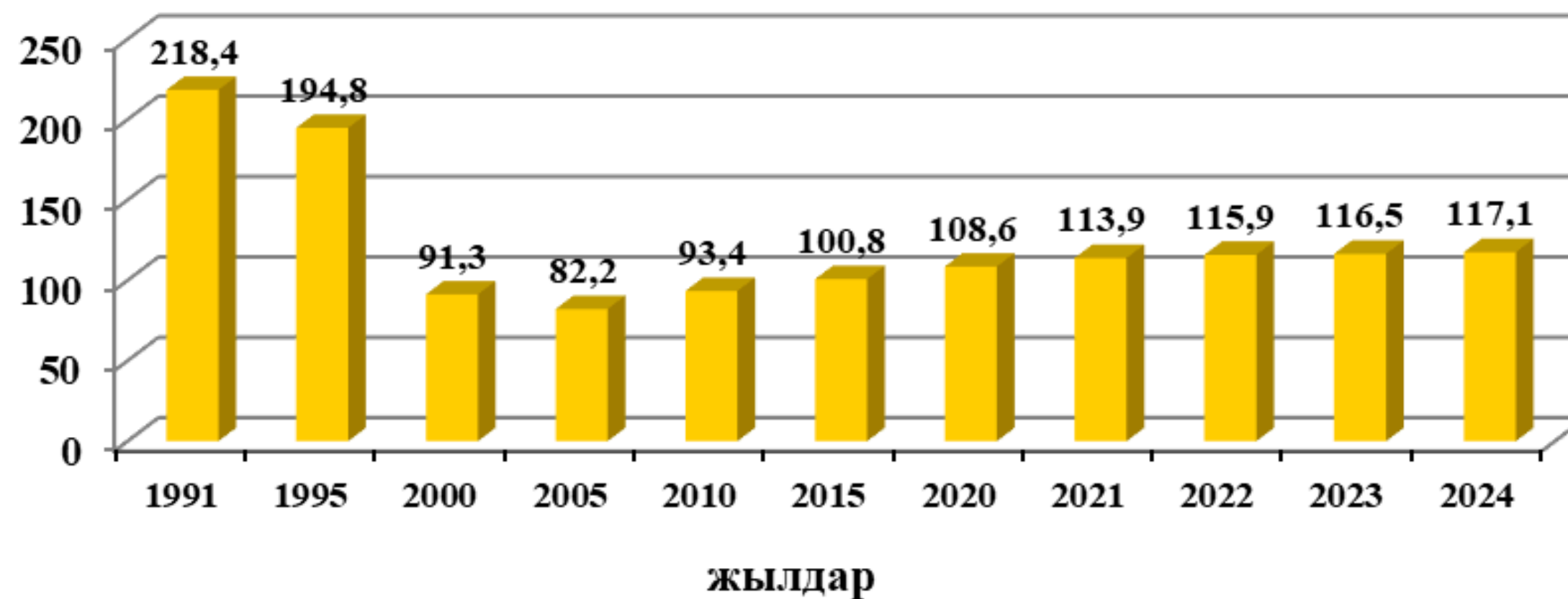
6) су қорының жерлері

7) босалқы жерлер

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер ерекше құқықтық режимге ие және осы жерлерді алып қоюды шектеуге, олардың құнарлылығын сақтауға және арттыруға бағытталған қорғалуға жатады. Жер қорының құрылымындағы осы санаттағы жер көлемі **117,1 млн га** немесе пайдаланылатын жердің **44,5%** - ы құрайды.

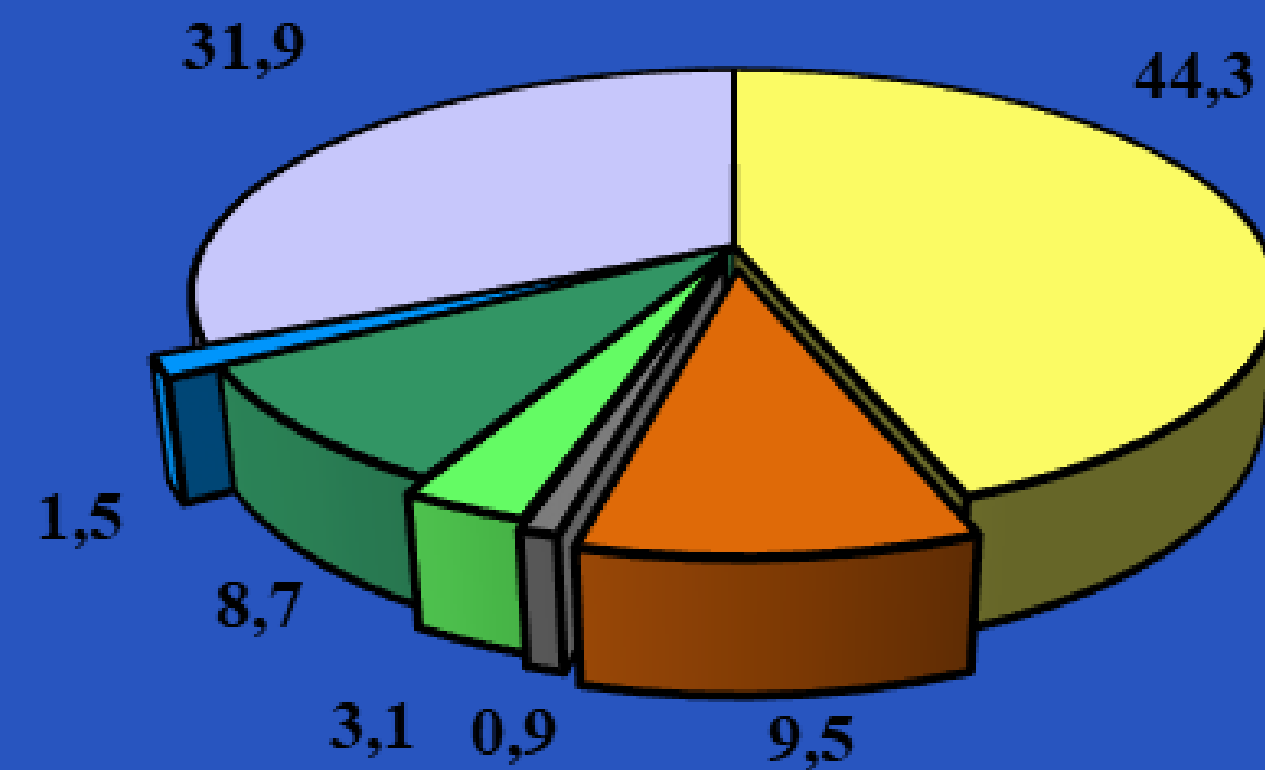
Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жер көлемінің динамикасы

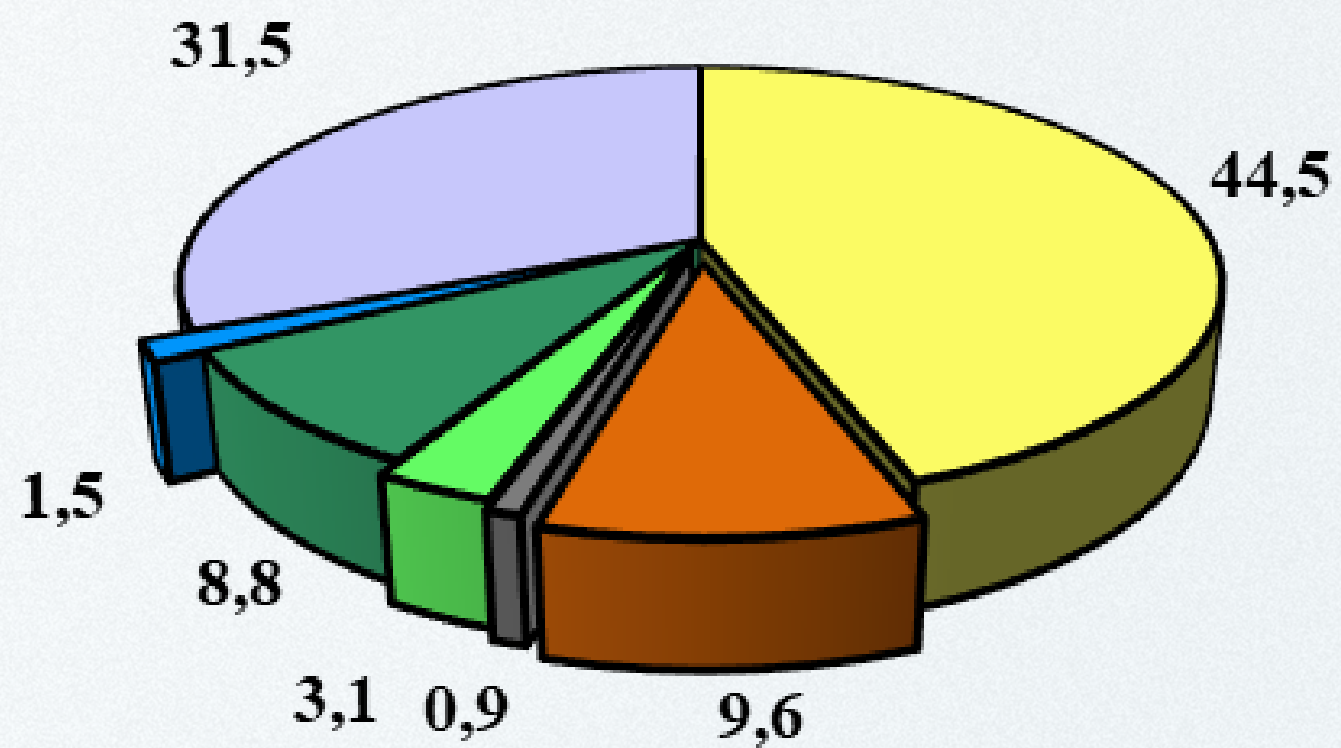
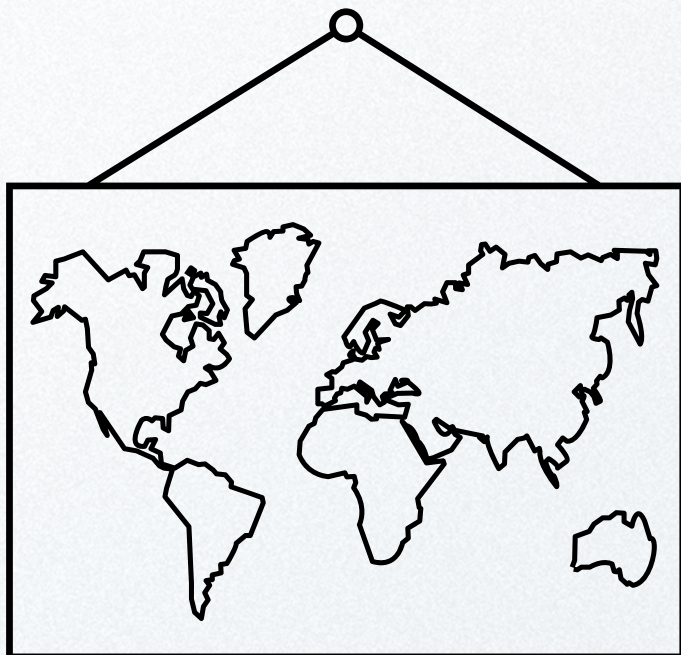

Жер қоры құрылымының жер санаттары бойынша динамикасы, %

2023 жылғы 1 қараша бойынша

44,5

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер

9,6

Елді мекендердің жерлері

0,9

Өнеркәсіп, көлік, байланыс жері, ғарыш қызметі, қорғаныс, ұлттық қауіпсіздік, ядролық қауіпсіздік аймағы мұқтажына арналған жер және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлер

3,1

Ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жерлері

8,8

Орман қорының жерлері

1,5

Су қорының жерлері

31,5

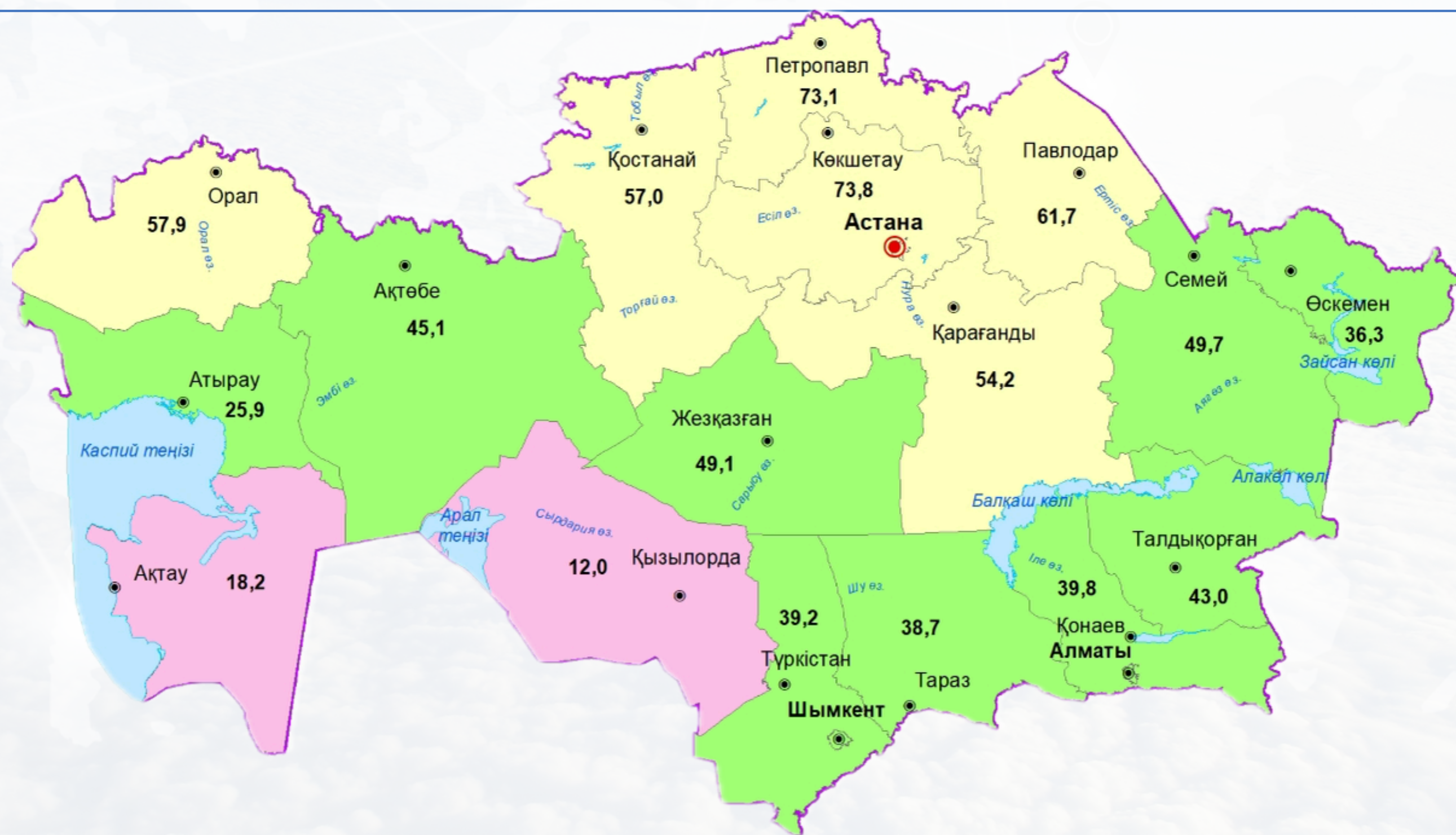
Босалқы жерлер

2024 жылғы 1 қараша бойынша

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖЕРЛЕРІНІҢ ҮЛЕС САЛМАҒЫ ОБЛЫСТАРДЫҢ ЖЕР ҚОРЛАРЫНДАҒЫ МАҚСАТТАР, %

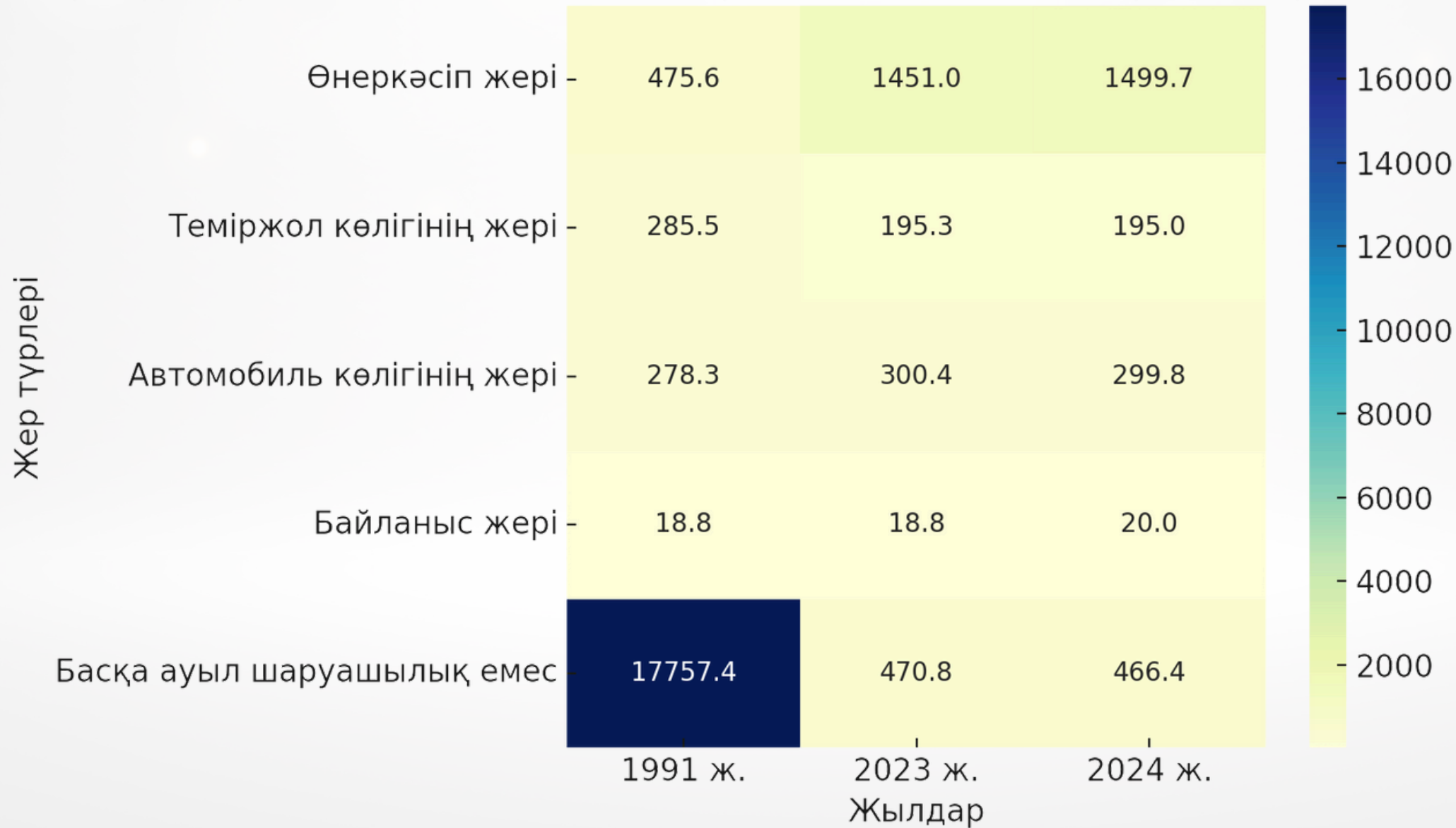
Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің үлес салмағы республика бойынша 44,5% - құрайды, облыстар бойынша 73,8% - Ақмола облысы, 73,1%-Солтүстік Қазақстан облысы, 12,0 % - Қызылорда облысы, 25,9 % - Атырау облысы аралығында өзгереді.

Соңғы жылдардағы жердің осы санаты бойынша деректерді талдау олардың, 2018 жылдан басқа, тұрақты өсу тенденциясын көрсетті. Биыл республика бойынша осы санаттағы жер көлемі +44,6 мың гектарға ұлғайды.

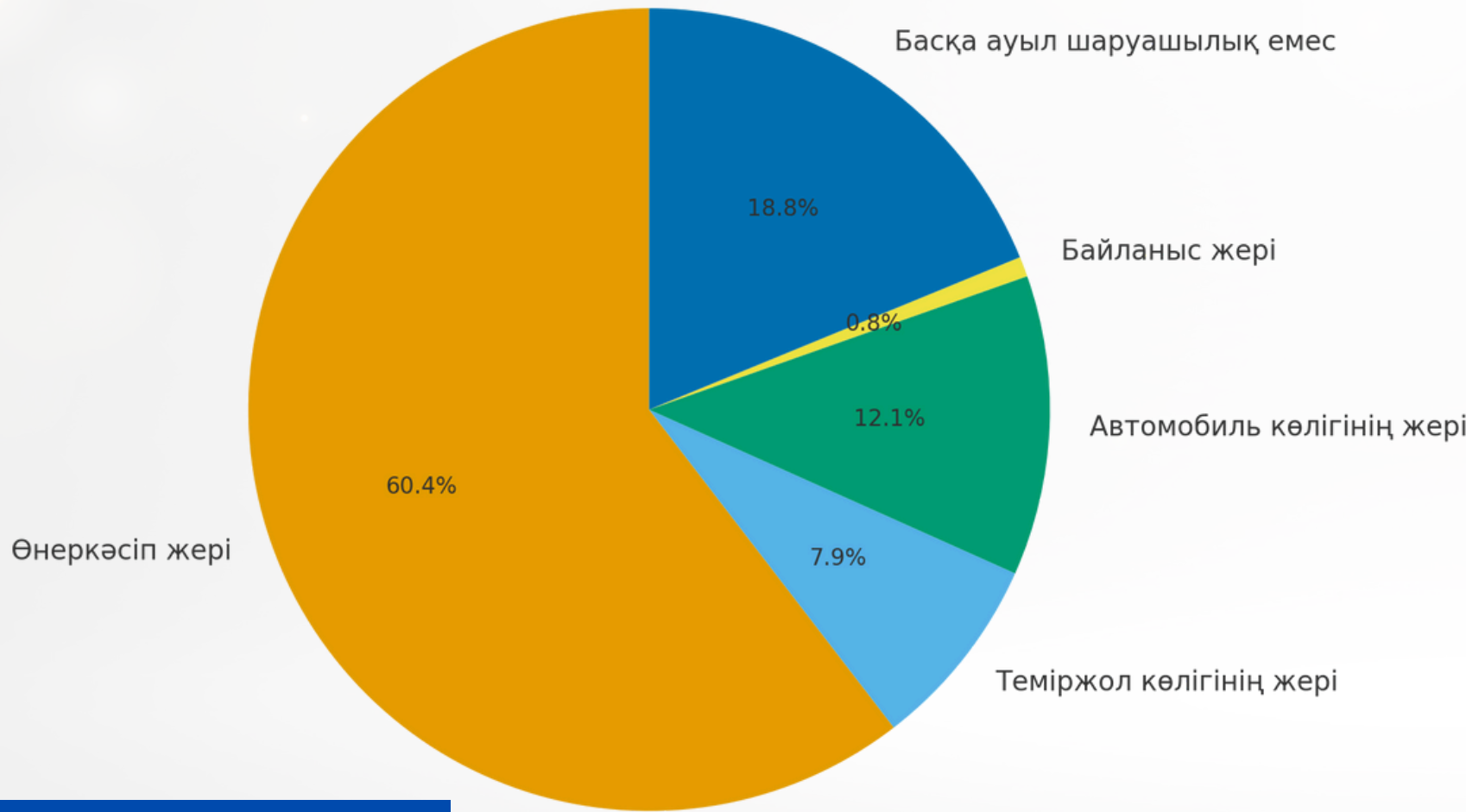
1991-2024 жылдардағы өнеркәсіп, көлік, байланыс жері, ғарыш қызметі, қорғаныс, ұлттық қауіпсіздік, ядролық қауіпсіздік аймағы мұқтажына арналған жер және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлердің көлемінің өзгеру динамикасы

Жер түрлерінің 1991–2024 жж. аралығындағы өзгерісін көрсететін жылулық карта

2024 ЖЫЛҒЫ 1 ҚАРАШАДАҒЫ ӨНЕРКӘСІП, КӨЛІК,
БАЙЛАНЫС ЖЕРІ, ҒАРЫШ ҚЫЗМЕТІ, ҚОРҒАНЫС, ҰЛТТЫҚ
ҚАУІПСІЗДІК, ЯДРОЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК АЙМАҒЫ
МҰҚТАЖЫНА АРНАЛҒАН ЖЕР ЖӘНЕ АУЫЛ
ШАРУАШЫЛЫҒЫНА АРНАЛМАҒАН ӨЗГЕ ДЕ ЖЕР
АЛҚАПТАРЫНЫҢ ҚҰРАМЫ

Жер түрлері бойынша жалпы ауданның үлесі

Қорытынды

Қазақстан Республикасының жер қоры — елдің табиғи-экономикалық әлеуетінің, кеңістіктік дамуы мен экологиялық тұрақтылығының негізгі өзегі болып табылады. Жер — тек өндіріс құралы ғана емес, ұлттық байлықтың стратегиялық ресурсы, экономикалық, әлеуметтік және экологиялық саясаттың ажырамас бөлігі.

Әкімшілік-аумақтық тұрғыдан алғанда, республика жер қоры облыстар мен республикалық маңызы бар қалалар арасында әркелкі бөлінген, бұл аймақтардың табиғи-географиялық ерекшеліктерімен, демографиялық тығыздығымен және шаруашылық бағытымен тікелей байланысты. Мұндай бөлініс жер ресурстарын тиімді басқарудың, өңірлік даму бағдарламаларын үйлестірудің және жер қатынастарын реттеудің негізгі алғышарты болып саналады.

Жер санаттары бойынша жіктелу — жер қорын жүйелі түрде есепке алудың, оны мақсатты әрі ұтымды пайдаланудың, құқықтық және экономикалық тетіктерін қалыптастырудың негізі. Әсіресе ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің басым үлесі елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, ал өнеркәсіп, көлік және елді мекен жерлерінің үлесі инфрақұрылымдық және урбанистік дамуда шешуші рөл атқарады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Жер кодексі. – Астана: Әділет министрлігі, 2003. – (2024 жылға дейінгі өзгерістер мен толықтыруларымен). Жер қорын жіктеу, жер санаттарының құқықтық негізі мен пайдалану тәртібі толық қамтылған негізгі нормативтік құжат.
2. Қазақстан Республикасының Ұлттық статистика бюросы. – Қазақстан Республикасының жер қорының жағдайы туралы статистикалық жинақ, 2023 жыл. – <https://stat.gov.kz>
3. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі. – Жер ресурстарын басқару комитетінің 2024 жылғы есебі. – Астана.
4. Байсалов, А.М. Жер кадастры және геоақпараттық жүйелер. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
5. Жақыпов, Т.Ж. Қазақстан Республикасының жер қоры және оны тиімді пайдалану бағыттары. – Алматы: ҚазҰУ баспасы, 2022.